

Motion till riksdagen 2018/19:900

av **Maria Gardfjell och Rasmus Ling (båda MP)**

Krafttag mot allvarligare miljöbrott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sanktionsväxling på kemikalielagstiftningens område bör införas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att polis och åklagare bör prioritera allvarlig och organiserad miljöbrottslighet samt införa ett arbetssätt som minskar genomströmningstiden och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sanktionssystemet för grov miljöbrottslighet bör skärpas och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Miljöbrott inkluderar allt från missade redovisningar till organiserad brottslighet av stor omfattning ekonomiskt sett. Gemensamt för alla miljöbrott är att det är relativt liten del av de misstänkta överträdelsena mot miljöbalken som leder till sanktion. Detta trots en väl utbyggd myndighetsstruktur. Systemet har ett fokus på mindre allvarlig miljöbrottslighet, och missar allvarlig och organiserad miljöbrottslighet.

Skyddet av miljön är viktigt. Enligt 1 kap. 2 § 3 stycket regeringsformen ska det allmänna främja en hållbar utveckling som leder till god miljö för nuvarande och kommande generationer. Miljöbalkens straffbestämmelse om miljöbrott är en betydelsefull del av skyddet. Bestämmelsen innebär att den som skadar miljön kan straffas.

Miljötillsynsutredningen ger oss en färsk bild av hur det står till med det offentliga Sveriges förmåga att upptäcka och beivra miljöbrott. Utredningens slutsats är att den nuvarande organisationen för tillsyn ger en bra grund och inte bör ändras, men föreslår en rad åtgärder för att effektivisera tillsynsmyndigheternas arbete och den statliga samordningen. Utredningen avslöjar dock utöver detta även brister som inte bör lämnas utan åtgärd. Enligt utredningen finns det skäl att anta att miljöbrottsligheten ökar och växer i omfattning i vårt land och konstaterar att i jämförbara länder upptäcks relativt sett fler grova miljöbrott än i Sverige.

Ansvariga myndigheter har signalerat att nuvarande system är ineffektivt. Exempelvis är det få anmälningar från Kemikalieinspektionen till miljöåklagare som leder till åtal. I fyra av fem fall läggs förundersökningarna ner. De allra flesta som fastnar i Kemikalieinspektionens kontroller blir således aldrig åtalade. Kemikalieinspektionen har fört fram förslag om effektivare hantering.

Miljöbrott upptäcks i huvudsak inom ramen för miljötillsynen. Denna baseras främst på rapportering från verksamhetsutövarna själva. Anmälningarnas omfattning speglar de brott som är lättast att upptäcka och de brott där resurser läggs ned för att upptäcka dem. Miljötillsynsutredningen konstaterar således att registrering av brottsligheten säger mer om miljötillsynen och annan kontrollverksamhet än om miljöbrottsligheten som sådan samt att det råder samstämmighet om att samhället i stort missar de riktigt stora oseriösa och kriminella verksamheterna samt att det finns verksamheter som innebär höga risker för miljön och för människors hälsa, men där upptäcktsrisken är anmärkningsvärt låg.

Under en längre tid har miljöbrott lyfts som ett rättsområde där man kan se involvering av grov organiserad brottslighet och tydlig koppling till ekonomisk brottslighet. Exempelvis hantering av avfall och handel med utrotningshotade djur och växter har högt ekonomiskt värde för brottslingarna.

Relativt sett få grova miljöbrott upptäcks i Sverige. EU-kommissionen lyfter i landrapporten om Sverige som tagits fram inom granskningen av genomförandet av EU:s miljöpolitik särskilt fram att metoderna för att främja regelefterlevnaden bör kunna förbättras i Sverige. Kartläggningen visar att det finns flera strukturella problem inom tillsynsverksamheten i allmänhet och lagföringen av miljöbrott.

EU-kommissionen lyfter fram vikten av ett riskbaserat förhållningssätt skriver att samverkan mellan tillsynsmyndigheter och polis och åklagare bör kunna förbättras för att öka sannolikheten för att allvarliga överträdelser lagförs.

Brott mot miljöbalken har bland de längsta genomströmningstiderna från inkommen anmälan till beslut. Detta framhålls från flera håll som en svag länk i rättskedjan. Att anmälningar får ligga innan polisen vidtar de första och ibland avgörande utredningsåtgärderna är problematiskt då att snabbt säkra bevis är avgörande i exempelvis jaktbrott där väder och vind kan göra det omöjligt fastställa vad som har hänt. Tillräckliga resurser och kompetens hos polisen som hanterar misstänkta miljöbrott är avgörande för effektiv hantering av anmälningar av miljöbrott. Här kan nämnas att antalet civila utredare har ökat och ett aktivt arbete att få in naturvetenskaplig kompetens, till exempel kemister eller lärare i naturvetenskapliga ämnen, hos polisen har lett till en positiv utveckling. Denna specialistkompetens frigör polisiära resurser som kan bidra till andra delar av polismyndigheter kan fokusera på grov brottslighet.

Ett exempel på ovan problematik är illegal jakt på varg. Enligt Viltskadecenter är illegal jakt omfattande i den skandinaviska vargstammen. Detta påverkar stammens status. BRÅ skriver på sin sida att en stor del av brottsligheten inte lagförs. Enligt BRÅ är det känt att skinn och andra delar från skjutna rovdjur i vissa fall tas tillvara samt att delarna har ett ekonomiskt värde på den svarta marknaden.

BRÅ framhåller att misstänkt illegal jakt måste utredas snabbt och att det ställs särskilda krav på polisen för att kunna säkra bevis ute i skog och mark. BRÅ föreslår att samarbetet mellan förvaltning, forskning och rättsväsende bör förbättras samt att de nätverk som sköter försäljningen av skjutna rovdjur bör spåras och genom polisiärt arbete slås sönder.

Den vanligaste påföljden för brott mot miljöbalken är böter. Företagsboten utgör ca 60 procent av lagföringarna. Miljötillsynsutredningen föreslår en så kallad sanktionsväxling på kemikalielagstiftningens område, då detta förväntas leda till ett effektivare sanktionssystem. Det innebär att en del miljöbrott avkriminaliseras, så att myndigheter kan besluta om sanktionsavgifter direkt, utan att gå via domstol. Det kan finnas anledningen att från riksdagens sida ta ett bredare grepp och genomföra en sanktionsväxling för att öka effektiviteten och stärka legitimiteten inom det miljörättsliga området. På så sätt kan fler brott hanteras på ett effektivt och rimligare vis. Samtidigt kan det ge utrymme för rättsvårdande myndigheter att fokusera på allvarliga brott och brott kopplade till organiserad brottslighet.

Miljöbrottet betraktas vanligen som ett offerlöst brott. Personer som blivit direkt skadade av ett miljöbrott kan få ett skadestånd, men det förekommer sällan. Det betyder att skadestånd sällan utdöms. Ett undantag är oljeutsläpp som är reglerade i ett antal internationella konventioner och fartygsägaren har ett strikt ansvar för skador orsakade av oljeutsläpp från fartyget. De skadestånd som kan utdömas är dock begränsade till ersättning för saneringskostnader. Skadan på naturen och kränkningen av det allmänna intresset att skydda naturen ersätts inte. Detta kan innebära att risken att begå brott som kan skada miljön allvarligt inte till fullo står i proportion till de värden som vi gemensamt förlorar när föroreningar sprids eller naturen skadas. På motsvarande sätt påverkas incitamenten att ta på sig kostnader för att förebygga och vara aktsam. Det självklara målet att det ska löna sig att följa lagen och att skydda miljön. Det bör övervägas om ett vidare skadeståndsansvar kan öka efterlevnaden av miljöbalken.

Det är av stor vikt att Miljötillsynsutredningens förslag om enhetlighet, rättssäkerhet och tydlighet i tillsynen tas tillvara. Digitalisering kan framgent bidra till ökad öppenhet och effektivisering i förvaltningen. Med utöver det behövs en kraftsamling mot de allvarliga miljöbrotten. Vägen dit består av kompetens inom alla delar av rättskedjan, ett riskbaserat förhållningssätt, systematiskt arbete mot organiserad brottslighet, samverkan mellan olika myndigheter samt mellan myndigheter och forskning.

Miljötillsynsutredningen:

<https://www.regeringen.se/49f639/contentassets/4ecff5d816b347449de2c529e0ab6036/miljotillsyn-och-sanktioner---en-tillsyn-praglad-av-ansvar-respekt-och-enkelhet-sou-201763>.

Maria Gardfjell (MP)

Rasmus Ling (MP)